

Slotconferentie Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden

Resultaten delen en doorzetten

9 juni 2010

9.30 - 16.00 uur

Stadion Galgenwaard, Utrecht

Informatie: www.taalpilots.nl

Inschrijven: www.deelnameregistratie.nl

Uitnodiging

In 2006/2007 zijn de voorbereidende pilots taalbeleid gestart in de vier grote steden, Enschede en de regio's Oost-Groningen en Zeeland. Een jaar later namen in totaal 350 scholen deel, verspreid over heel Nederland. Wat zijn de resultaten? Is het taal/leesonderwijs inderdaad verbeterd?

Die vraag kunnen we volmondig met 'ja' beantwoorden. Op de deelnemende scholen zien we vooruitgang. Vooral op het gebied van technisch lezen zijn prima resultaten geboekt.

Maar er is meer gebeurd. Doordat scholen zich richtten op het verbeteren van de leerlingresultaten, leerkrachten hun instructievaardigheden verbeterden en de voortgang werd gemonitord, kwamen veel scholen in een flow terecht: verbeteren van het technisch leesonderwijs, dan het begrijpend lezen en de verbreding naar wereldoriëntatie, maar ook de aanpak in de groepen 1 en 2.

Op deze slotconferentie gaan we recht doen aan de flow. In het ochtendgedeelte staan de bereikte resultaten centraal. De uitkomsten van de monitor worden gepresenteerd door lector Thoni Houtveen van de Hogeschool Utrecht, en daarnaast laten scholen in praktijkpresentaties zien met welke aanpak zij succes hebben geboekt. In de middag gaan we in op de vraag: Hoe houden we de resultaten vast? In zeven masterclasses bespreken taalleesexperts hoe scholen op de verschillende thema's van het taalleesonderwijs verdere stappen kunnen zetten.

Onderwijsontwikkeling en onderwijsverbetering houden nooit op. Nu de projectperiode van Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden afgesloten is, gaan scholen door met het verbeteren van hun taal/leesonderwijs. Wie vooruitgang ziet, wil steeds meer bereiken. Voorlopig blijft de website www.taalpilots.nl in de lucht, en daarop kunnen alle scholen kwaliteitskaarten, praktijkvoorbeelden en andere informatie vinden. Wij weten zeker dat u daarvan gebruik zult blijven maken.

Wij zijn trots op wat bereikt is, wij zijn trots op de scholen die hun prestaties hebben verbeterd en op de teams die zich daarvoor hebben ingespannen.

We heten u allen hartelijk welkom en wensen u een inspirerende conferentie toe!

Gea Spaans,
projectleider Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden
Roel Weener,
Algemeen projectleider Projectbureau Kwaliteit

Programma

- 09.30 uur **Ontvangst** met koffie en thee
- 10.00 uur **Welkom** door projectleider Gea Spaans en opening slotconferentie door de PO-Raad
- 10.15 uur Lezing **Voorlezen als basis** door Chris Vegter, kinderboekenschrijver en directeur van basisschool Driemaster
- 10.30 uur **Welke resultaten hebben de leerlingen geboekt, wat zijn de consequenties voor borging?** Door Thoni Houtveen, Lector Hogeschool Utrecht
- 11.30 uur **Workshoprond 1**: presentaties van mooie praktijken
- 12.30 uur Lunchpauze
- 13.30 uur **Optreden** van het Scala kinderkoor. Dirigent: Lennart Rijks
- 14.15 uur **Workshoprond 2**: keynote-lezingen
- 15.30 uur **Napraten**, er staat een drankje voor u klaar

Plenair programma

Voorlezen als basis

Door Chris Vegter, kinderboekenschrijver en directeur van obs Driemaster in Assen

Voorlezen is een van de belangrijkste, maar ook een van de gemakkelijkste en goedkoopste manieren om kinderen verder te helpen. Voorlezen legt de basis voor taal- en woordenschatontwikkeling en begrijpend lezen. Maar voorgelezen worden betekent beleving.

In deze inleiding gaat Chris Vegter ook in op deze emotionele kant van het voorgelezen worden.

Chris Vegter is de auteur van boeken, verhalen, liedjes, musicals en gedichten. De meest recente verhalen gaan over onderwerpen als: pesten, vandalisme, geweld en dierenmishandeling. Veel gedichten en korte verhalen zijn opgenomen in taal- en leesmethodes die op de basisschool worden gebruikt.

Resultaten van de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden

Door Thoni Houtveen, Lector Hogeschool Utrecht

De resultaten van de scholen die in de projectjaren 2007-2010 hebben deelgenomen aan de taalpilots zijn met een monitor gevolgd. Aan de hand van deze monitor is te zien dat de scholen vrijwel allemaal vooruitgang hebben geboekt. Bijna alle 353 scholen hebben ingezet op het verbeteren van de technisch lezenprestaties, met name in de onder- en middenbouw. Bijna 90 procent werkt aan begrijpend lezen en bijna 80 procent aan woordenschat. De helft van de 353 scholen zet in op voorbereidend lezen/taalontwikkeling.

Op veel scholen is ook een cultuuromslag te zien: het team is zich bewuster geworden van opbrengsten en is meer doelgericht gaan werken.

Uit de monitor komen enkele punten naar voren die van belang zijn voor de borging en verdere aanpak van het taal/leesonderwijs.

olga

couplet

1. Er was er eens een ou - de Rus, die leef - de in de Kau - ka - sus hij
2. Maar Ol - ga zei: 'Nee, dank je wel ik blijf voor - lo - pig vrij - ge - zel, want
3. Maar Ol - ga gaf hem toch geen zoen. Toen moest hij voor zijn goed fat - soen wel

was ver - liefd op Ol - ga. Hij zei: 'k wil met je trou - wen zus, dus
ik zie meer in I - wan. Aan hem schenk ik mijn hart mis - schien, hij
in de Wol - ga sprin - gen. Hij nam een aan - loop van het strand en

geef me nu maar gauw een kus, an - ders spring ik in de Wol - ga!
houdt tot 's a - vonds kwart voor tien mijn hand vast op de di - van'.
haal - de net de o - ver - kant en ging daar door met zin - gen.

refrein

Ai ai Ol - ga, als jij niet van me houdt dan spring ik in de Wol - ga en

kind die is zo koud. Met jou wil ik mijn wod - ka de - len,

dan - sen en de ba - la - lai - ka spe - len. Ai ai Ol - ga, als

jij niet van me houdt, dan spring ik in de Wol - ga en kind die is zo koud.

100 Avonturen

Door Het Scala kinderkoor
onder leiding van dirigent
Lennart Rijks

Het Scala Kinderkoor bestaat uit bijna vijftig kinderen tussen acht en twaalf jaar van tien verschillende culturele achtergronden, afkomstig uit de Amersfoortse wijken Schuilenburg en Liendert. Het repertoire bestaat uit liedjes uit verschillend landen, hoofdzakelijk in de Nederlandse taal. Hoewel het koor net bestaat, heeft het al een spetterend optreden verzorgd in het Schaffelaartheater in Barneveld. Samen met het jeugharmonieorkest 'De Jonge Phil' gaf Het Scala Kinderkoor een avondvullend concert.

Workshopschema

nr	type	workshoptitel	uitvoerder(s)	1e ronde 11.30- 12.30	2e ronde 14.15- 15.30
01.P	praktijkpresentatie	Begrijpend lezen. CBS Drakesteyn in Enschede	Gerard Regeling	•	
02.P	praktijkpresentatie	Boekenkoffers. OBS Driemaster in Assen	Heleen Tjassens	•	
03.P	praktijkpresentatie	Expertise. De Zwerm in Den Haag	Bregje v.d. Vlist	•	
04.P	praktijkpresentatie	Kletstheater. Don Boscoschool in het Zuid-Limburgse Stein	Peggy Troisfontaine & Mayke Zijlstra & Marian Baeten	•	
05.P	praktijkpresentatie	Leesplezier. De Kameleon in Almere	Tineke Werkhoven & Pine Lammertse	•	
06.P	praktijkpresentatie	Resultaatgerichtheid. Emmausschool in Rotterdam	Pim Geurts & Michel van de Linden	•	
07.P	praktijkpresentatie	Rol van de school- leider. Brede School Overdinkel	Josine van Ulden	•	
08.P	praktijkpresentatie	SWS Klaver Heijplaat in Rotterdam	Patricia de Zeeuw- Hofman & Tineke Blokdijk-van Buuren	•	
09.P	praktijkpresentatie	Taal en wereldoriëntatie geïntegreerd in unit-werk. Obs Wereldwijzer in Hoorn	Marietje de Jong- Varwijk & Eva Damen	•	
10.P	praktijkpresentatie	Taalbeleid en ouder- betrokkenheid. Obs Apollo, Hoogeveen	Gerry Arts-Moerman & Annelies Kerkhoven	•	
11.P	praktijkpresentatie	Taalbeleid in de achtbaan. Gemeente Amsterdam	Marja Borgers & José Bijl	•	
12.K	keynote-lezing	Doelgericht werken en planmatig werken aan doorgaande lees- ontwikkeling en aandacht voor borging	Yvonne Leenders & Mariët Förer		•
13.K	keynote-lezing	Het jonge kind, een aanpak voor beginnen- de geletterdheid met resultaat	Eveline Wouters & Martine Gijzel		•
14.K	keynote-lezing	Leesbevordering	Paul Filipiak & Jos Walta		•
15.K	keynote-lezing	Ouders en lees- bevordering, de succesfactoren	Betty van Dam		•
16.K	keynote-lezing	Succesfactoren van schoolleiderschap	Ad Kappen & Kees Vernooy		•
17.K	keynote-lezing	Wat doet er nu toe bij begrijpend lezen?	Joop Stoeldraijer		•
18.K	keynote-lezing	Zoveel mogelijk woorden leren in zo weinig mogelijk tijd	Marianne Verhallen		•

Presentaties van mooie praktijken

In de praktijkpresentaties laten scholen een breed spectrum aan taal/leesactiviteiten zien.

01.P Begrijpend lezen. CBS Drakesteyn in Enschede

Praktijkpresentatie

Door Gerard Regeling

11.30-12.30 uur

Doelgroep: bouwcoördinatoren, directie, intern begeleiders, leerkrachten, taalcoördinatoren, remedial teachers.

Achtergrond: bao, sbao, educatieve infrastructuur

VCO Drakensteyn in Enschede heeft de afgelopen jaren structureel ingezet op begrijpend lezen. In alle groepen wordt een integrale aanpak gehanteerd en gebruik gemaakt van passende werkmaterialen en methodes. En met succes! Intern begeleider en collegiaal consulent Gerard Regeling vertelt een inspirerend verhaal over de aanpak en de succesfactoren van begrijpend lezen op zijn school. Het accent ligt op modeling als instructievorm. Deelnemers kunnen na de workshop aan het werk met een manier van instructie die leidt tot betere resultaten van het begrijpend leesonderwijs en het verhogen van het plezier bij leerlingen.

Gerard Regeling werkt als intern begeleider op CBS Drakesteyn in Enschede en is ambulante begeleider van het Steunpunt Onderwijszorg.

02.P Boekenkoffers. OBS Driemaster in Assen

Praktijkpresentatie

Door Heleen Tjassens

11.30-12.30 uur

Doelgroep: bouwcoördinatoren, directie, intern begeleiders, leerkrachten, taalcoördinatoren

Achtergrond: bao, sbao

Obs Driemaster begon drie jaar geleden met het intensiveren van het leesonderwijs. De resultaten waren destijds slecht en het team wilde graag aan de slag. Chris Vegter was als directeur net begonnen en had de ambitie om van de Driemaster een echte 'leesschool' te maken. Het team ontwikkelde een dynamisch schooleigen leesplan 'De leestoren'. Een van de onderdelen van de leestoren is de boekenkoffer.

De Driemaster richt 26 boekenkoffers in met een voor te lezen boek, knuffels en andere materialen om het verhaal te verlevendigen. Iedere donderdagochtend lezen goede lezers uit groep 6, 7 en 8 'hun' kleuters hieruit voor. Resultaat: betere lezers, meer leesplezier, grotere woordenschat.

In deze presentatie laten wij onze aanpak zien en gaan we in gesprek met de deelnemers.

Heleen Tjassens is intern begeleider en groepsleerkracht bij Obs Driemaster, dit schooljaar in groep 1/2. Haar specialiteit: Leerlingenzorg, leesbevordering, lesgeven aan de onderbouw, lesgeven aan de bovenbouw, opleiding taalcoördinator.

03.P Expertise. De Zwerm in Den Haag

Praktijkpresentatie

Door Bregje van de Vlist & Petra den Hollander

11.30-12.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs

Achtergrond: alle achtergronden

Hoe laat je een onderwijsvernieuwing voor je werken? Stichting Katholiek Onderwijs De Zwerm neemt als stichting deel aan de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden. De stichting bestaat uit vier scholen in achterstandswijken in Den Haag.

Om taalonderwijs goed neer te kunnen zetten, is het van belang om expertise binnen de scholen te creëren, en de transfer te maken van de theorie naar de dagelijkse praktijk. Onze scholen hebben de afgelopen twee jaar geïnvesteerd in het verbeteren van hun taal/leesonderwijs. De nadruk lag daarbij vooral op het verbeteren van de woordenschat en het technisch lezen. Dit schooljaar is daar specifieke aandacht voor begrijpend luisteren en lezen bijgekomen.

In deze workshop laten we deelnemers zien hoe we invulling hebben gegeven aan de taalpilot binnen onze stichting en op welke wijze dit succesvol is. Aan de orde komen onder meer de opzet van de taalpilot binnen De Zwerm, scholing van de schoolteams, begeleiding van directie en taalcoördinatoren en borging binnen de scholen. Binnen onze workshop staat interactie en het leren van en met elkaar centraal.

Bregje van de Vlist is onderbouwcoördinator op basisschool de Zuidwester, bovenschools taalcoördinator voor vier scholen van SKO de Zwerm en coach in het onderwijs.

Petra den Hollander is adjunct-directeur op een basisschool in Den Haag. Daarnaast is zij bovenschools taalspecialist en onderwijsbegeleider bij het Seminarium voor Orthopedagogiek.

04.P Kletstheater. Don Boscoschool in Stein

Praktijkpresentatie

Door Peggy Troisfontaine, Marian Baeten en Mayke Zijlstra

11.30-12.30 uur

Doelgroep: bouwcoördinatoren, directie, intern begeleiders, leerkrachten, taalcoördinatoren

Achtergrond: bao, sbao

Het valt niet mee om jonge kinderen van niet-Nederlandstalige ouders in een kring te laten vertellen over iets wat ze thuis of bij familie meemaken. Maar met het 'kletstheater' kletsen ze de oren van je hoofd. Mondelinge taalvaardigheid en woordenschat zijn belangrijke aandachtspunten op taalpilotschool Don Bosco. Brainstormend over de vraag hoe kleuters meer aan het praten konden raken, kwam iemand met het idee van het kamishibai-kastje. Hierbij vertelt de verteller over een onderwerp aan de hand van een plaat. In Japan, waar deze vorm vandaan komt, vertelt de leerkracht over wat er op de plaat te zien is. Don Bosco zet het kastje in om de kinderen zelf te laten vertellen over een door henzelf gemaakte vertelplaat. De opbrengst van deze manier van werken is dat woordenschat en mondelinge taalvaardigheid verbeteren, maar het kletstheater stimuleert het kind ook de eigen 'ik' tot uiting te brengen.

In de presentatie laten we zien hoe het 'kletstheater' een plaats heeft in de school en gaan we in gesprek met de deelnemers.

Peggy Troisfontaine is leerkracht en taalcoördinator van de Don Boscoschool in Stein (Zuid-Limburg). Zij werkt nu vier jaar in groep 1/2, na drie jaar groep 4/5. Haar specialiteit is het vergroten van de talige ontwikkeling bij de kinderen. Voorop staat het vergroten van het taal en leesplezier.

Mayke Zijlstra is locatielidster van de Don Boscoschool. Daarvoor was ze leerkracht in groep 3/4.

Marian Baeten is leerkracht.

05.P Leesplezier. De Kameleon in Almere

Praktijkpresentatie

Door Tineke Werkhoven en Pine Lammertse

11.30-12.30 uur

Doelgroep: bouwcoördinatoren, directie, intern begeleiders, leerkrachten, taalcoördinatoren

Achtergrond: bao, sbao, educatieve infrastructuur

Door middel van intensief leesonderwijs, dat interactief en coöperatief is opgezet, behalen onze leerlingen betere resultaten op het gebied van technisch lezen. Het zogeheten 'mandjes lezen' vergroot de woordenschat en leesvaardigheid. Daarnaast zorgt deze vorm van lezen ervoor dat kinderen gestimuleerd worden tot nog meer lezen.

Het mandjes lezen is zo opgezet dat de fragmenten die kinderen lezen tijdens het mandjes lezen zijn terug te vinden in onze vernieuwde schoolbibliotheek. Dankzij het project Kunst van Lezen is deze volledig up to date en door zijn vormgeving voor kinderen zeer uitnodigend. De bibliotheek is het kloppend hart van de school, waar steeds opnieuw activiteiten rond boekpromotie plaatsvinden. Dat onze leerlingen boeken lezen ook leuk vinden, blijkt uit het gestegen aantal uitleningen door De Nieuwe Bibliotheek in Almere aan kinderen van de Kameleon!

Tijdens deze workshop geven wij informatie over het project Kunst van Lezen en gaan deelnemers zelf aan de slag met 'mandjes lezen'!

Tineke Werkhoven is directeur van obs De Kameleon in Almere. Haar specialiteit is veranderingsbeleid.

Pine Lammertse is leerkracht en taalcoördinator op obs de Kameleon. Zij coördineert taalactiviteiten en stuurt taalwerkgroepen aan.

06.P Resultaatgerichtheid. Emmausschool in Rotterdam

Praktijkpresentatie

Door Pim Geurts en Michel van de Linden

11.30-12.30 uur

Doelgroep: directie, intern begeleiders, leerkrachten, taalcoördinatoren

Achtergrond: bao

De Emmausschool uit Rotterdam is sinds 2007 Taalpilotschool. De school heeft veel allochtone leerlingen wonend in een achterstandswijk. Al vele jaren stelt de Emmausschool zich ten doel om resultaatgericht onderwijs te geven. Alle leerkrachten proberen met hun vaardigheden 'alles' eruit te halen bij de kinderen om hen optimale kansen te geven voor de toekomst. Dat is onze missie.

De Emmausschool is hierin flink onderweg, gezien de resultaten op de Cito Eindtoets.

We realiseren ons terdege dat we er nog lang niet zijn en we kennen naast successen ook tegenvallers. De inspectie PO ziet deze school als voorbeeld voor vele andere scholen met allochtone kinderen. Het is echt mogelijk om resultaten te verbeteren door hoge ambitieuze doelen te stellen. Het is echt mogelijk om leerkrachten hierin te motiveren.

Wij willen graag onze ervaringen op het gebied van woordenschat en begrijpend lezen met anderen delen. We willen graag laten zien hoe we de leerkrachtvaardigheden van onze collega's op die twee genoemde taalaspecten, verbeteren.

De Emmausschool blijft onderweg, samen met de leerkrachten.

Pim Geurts is adjunct-directeur van de Emmausschool in Rotterdam, met onderwijsbeleid in portefeuille. Pim houdt zich met name bezig met onderwijsbeleid en monitoring.

Michel van de Linden is de taalcoördinator en de ICT-coördinator van de Emmausschool. Ook is hij de interne coach. Michel houdt zich onder meer bezig met klassenconsultaties met audits.

07.P Rol van de schoolleider. Brede School Overdinkel

Praktijkpresentatie
 Door Josine van Ulden
 11.30-12.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs
 Achtergrond: alle achtergronden

Bij het opbrengstgericht werken bij het taal/leesonderwijs maakt de leerkracht het verschil. De kwaliteit van de instructie is essentieel voor het behalen van goede leesresultaten. Leerkrachten die daarbij werken aan een doorgaande lijn binnen de school en zich samen verantwoordelijk voelen voor alle leerlingen vormen de kern van een lerende organisatie. Dit gaat echter niet vanzelf. De rol van de schoolleider hierbij is erg belangrijk. Hoe haal je het beste uit je teamleden? Wat hebben zij nodig om goed te kunnen functioneren? Het gaat hierbij om een schoolleider als onderwijskundig leider, die kan sturen op inhoud. Maar ook de schoolleider die zorgt voor de juiste voorwaarden en ondersteuning. Als schoolleider creëer je een professionele leeromgeving waarin de kwaliteit van het onderwijs centraal staat. In deze presentatie laten we zien hoe deze aanpak tot een dynamische en ondernemende schoolorganisatie heeft geleid bij de Brede School Overdinkel, nu een school voor kinderen van 0 t/m 12 jaar, met moderne lestijden van 8.00 uur tot 14.00 uur.

Josine van Ulden is schoolleider en locatiemanager van een kinderdagverblijf en een BSO. Daarnaast is zij extern onderwijsadviseur. Haar specialiteit: invoering taal/leesbeleid; brede school ontwikkeling, zowel inhoudelijk als huisvesting.

08.P SWS Klaver Heijplaat in Rotterdam

Praktijkpresentatie
 Door Patricia de Zeeuw-Hofman en Tineke Blokdijk-van Buuren
 11.30-12.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs
 Achtergrond: bao, sbao, bestuur

Samenwerkingsschool 'De Klaver' Heijplaat ligt 'op' Heijplaat, Rotterdam Zuid. Deze school telt veel leerlingen van laagopgeleide ouders. De school ligt in een wijk waar veel problemen samenkomen en scoort desondanks boven het landelijk gemiddelde op het taal- en rekenonderwijs. Inmiddels hebben we het predikaat 'excellent' gekregen. In januari 2009 won 'De Klaver' Heijplaat de Mommersprijs voor de succesvolle aanpak van het leesonderwijs. 'De Klaver' combineert in groep 1 en 2 kleuterprogramma *Ik & Ko* met de methoden *Spreekbeeld*, *Fonemisch Bewustzijn* en *Kinderen en hun Sociale Talenten*. Door bij het aanbieden van letters onder meer een verhaaltje te vertellen en een gebaar te maken, beklijven de letters beter. Ook worden andere taalgebieden zoals luisteren, bewustzijn van zinnen, woorden en lettergrepen gestimuleerd. Het leesonderwijs wordt zo spelenderwijs vanaf groep 1 aangeboden.

In de workshop laten wij zien hoe we werken. Deelnemers die bekend zijn met *Ik & Ko* kunnen hun taalonderwijs in de kleutergroepen met *Spreekbeeld* en *Fonemisch Bewustzijn* verrijken.

Patricia de Zeeuw-Hofman is groepsleerkracht van groep 3 bij 'De Klaver' Heijplaat. Hiervoor is zij een aantal jaren werkzaam geweest in groep 1/2. Haar specialiteiten: kleuters, *Ik & Ko*, *Spreekbeeld*, *Fonemisch Bewustzijn*, *Kinderen en hun Sociale Talenten*, *Veilig Leren Lezen*.

Tineke Blokdijk-van Buuren is groepsleerkracht groep 1/2 bij 'De Klaver' Heijplaat en voorschoolcoördinator. Haar specialiteiten: kleuters, *Ik & Ko*, *Spreekbeeld*, *Fonemisch Bewustzijn*, *Kinderen en hun Sociale Talenten*

09.P **Taal en wereldoriëntatie geïntegreerd in unitwerk. Obs Wereldwijzer in Hoorn**

Praktijkpresentatie

Door Eva Damen en Marietje de Jong-Varwijk

11.30-12.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs

Achtergrond: alle achtergronden

Op veel scholen worden de verschillende vakken vaak gegeven als losse onderdelen, zonder veel samenhang. Het vak taal wordt regelmatig gezien als een doel op zich. Wij beschouwen taal als een middel. We vinden het heel belangrijk zinvolle leersituaties te creëren waarbij leerlingen worden begeleid en gestuurd op hun ontdekkingstocht. Daarbij ligt het accent op:

- Interactief leren
- Betekenisvol leren
- Sociaal leren
- Strategisch leren.

Daar omheen zit ons woordenschatonderwijs *Met woorden in de weer*. Dit alles om de opbrengsten van onze kinderen te verhogen. Om dat in kaart te brengen, zijn we gestart met een datamuur en zijn groepsplannen ingevoerd.

Deze visie heeft ertoe geleid dat wij op obs Wereldwijzer meer en meer de vakken met elkaar zijn gaan verbinden door groepsoverstijgend in thema's te gaan werken. Taal is nu het middel om de wereld te kunnen verkennen.

In de presentatie lichten we onze aanpak toe en wisselen we van gedachten met de deelnemers.

Eva Damen is een startende leerkracht en taalcoördinator. Haar afstudeeropdracht had 'Werken in units' als onderwerp. Haar specialiteit is onder meer 'Met woorden in de weer'.

Marietje de Jong-Varwijk is de directeur van de TOMschool obs Wereldwijzer. Daarvoor werkte zij in Friesland op verschillende dorpsscholen en aan de Nederlandse Internationale school in Jakarta.

10.P **Taalbeleid en ouderbetrokkenheid. Obs Apollo, Hoogeveen**

Praktijkpresentatie

Door Gerry Arts-Moerman en Annelies Kerkhoven

11.30-12.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs

Achtergrond: bao, sbao, educatieve infrastructuur

Ouderbetrokkenheid thuis heeft een bewezen effect op de leerresultaten van leerlingen. Het effect daarvan is nog groter als wat er thuis gebeurt samenhangt met wat er op school gebeurt. Obs Apollo zet in op het onderwijsondersteunend aspect van ouderbetrokkenheid met een tweetal projecten:

- Een knapzak vol taal. Een combinatie van de programma's Boekenpret en de Verteltas. Het biedt materialen om op een speelse wijze de woordenschat, het taalbegrip en het taalgebruik van kind en ouder te bevorderen.
- De Trotsmap. Een variant op een portfolio. Het is een document dat de taalontwikkeling van een kind in de loop van het schooljaar weergeeft en ouders stimuleert om thuis aan te sluiten bij wat er op school gebeurt.

In deze workshop willen wij deelnemers laten kennismaken met ons taalbeleid en de opzet en inhoud van bovenstaande projecten.

Gerry Arts is directeur van Obs Apollo in Hoogeveen. Daarvoor werkte zij als coördinator op een school voor asielzoekers.

Annelies Kerkhoven werkt als taalcoördinator en leerkracht bij Obs Apollo Hoogeveen en is de leerkracht van de schakelklas. Daarvoor werkte zij onder meer op een school voor asielzoekers.

11.P Taalbeleid in de achtbaan. Gemeente Amsterdam

Praktijkpresentatie

Door Marja Borgers en José Bijl

11.30-12.30 uur

Doelgroep: bestuurders, bouwcoördinatoren, directie, intern begeleiders, taalcoördinatoren
Achtergrond: bao, bestuur, educatieve infrastructuur

Vorig jaar is in Amsterdam een onderzoek verricht naar de stand van zaken rond het taalbeleid van de scholen voor primair onderwijs in Amsterdam. De scholen die deelnemen aan de pilots taalbeleid onderwijsachterstanden hebben hier aan meegedaan. Het doel van dit onderzoek was om te achterhalen hoever we zijn met het ontwikkelen van taalbeleid en wat het onderwijsveld nodig heeft om tot betere resultaten te komen.

De resultaten van het onderzoek zijn vastgelegd in de rapportage Taalbeleid in de achtbaan. In de presentatie zal het achtbaanmodel eerst worden toegelicht. Mensen die een taalbeleidsplan willen ontwikkelen kunnen hiermee direct aan de slag. Verder wordt er informatie gegeven over de stand van zaken van het taalbeleid in Amsterdam: hoever zijn we? Vervolgens zullen we de meest opvallende resultaten van het onderzoek met de deelnemers bespreken.

Marja Borgers is programmamanager Taalweb PO Amsterdam. Haar bezigheden zijn het schrijven van taalbeleidsplannen, voeren van een taalbeleid en verbeteren van taaldidactische vaardigheden van leerkrachten.

José Bijl is taalkundige en werkt als leerkracht en adjunct-directeur op een basisschool. Daarnaast doet zij onderzoek naar taalbeleid in het PO en VO, participeert in pilots op het terrein taalbeleid en geeft workshops over taalbeleid.

Keynote-lezingen

In de keynote-lezingen koppelen taal/leesexperts die betrokken zijn bij de Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden theoretische achtergronden en uitgangspunten aan het handelen van de leerkracht en de schoolleider; gericht op verdieping en borging.

12.K Doelgericht en planmatig werken aan doorgaande leesontwikkeling en aandacht voor borging

Keynote-lezing

Door Yvonne Leenders en Mariët Förrer

14.15-15.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs

Achtergrond: bao, sbao, educatieve infrastructuur

In het primair onderwijs wordt veel aandacht besteed aan het verbeteren van het onderwijs in de basisvaardigheden. Een centraal thema hierbij is differentiatie. Want hoe slaag je er als leerkracht nu in om rekening te houden met de verschillen tussen leerlingen in een groep en continue leesontwikkeling te realiseren voor alle leerlingen.

In deze keynote-lezing bespreken wij differentiatie en continue leesontwikkeling. Hoe ziet een leerlijn voor continue leesontwikkeling eruit? Wat betekent dit voor het aanbod en het didactisch handelen van leerkrachten? Wat betekent dit op groepsniveau, per leerjaar en wat vraagt dit op schoolniveau? Hoe kom je als team tot continue ontwikkeling? Hoe kan dit in relatie worden gebracht met de landelijke ontwikkeling van passend onderwijs en het verbeteren van de kwaliteit van de zorgstructuur?

Tijdens deze lezing zal er extra aandacht zijn voor de startperiode in het basisonderwijs en voor de afronding van het basisonderwijs.

Yvonne Leenders, Yvonne Leenders Onderwijsadvies en -ontwikkeling, is zelfstandig opererend onderwijsadviseur, gespecialiseerd in taal/lezen, rekenen en zorgverbreding. Yvonne is actief voor de PO-Raad in het kader van de taal/lees- en rekenverbetertrajecten en het project Opbrengstgericht werken. Mede-ontwikkelaar landelijk project '1-zorgroute en werken met groepsplannen'.

Mariët Förrer, CPS, is senior onderwijsadviseur en gespecialiseerd op taal/lezen en zorgverbreding. Mariët is actief voor de PO-Raad in het kader van de taal/leesverbetertrajecten en het project Opbrengstgericht werken. Mede-ontwikkelaar landelijk project '1-zorgroute en werken met groepsplannen'.

13.K **Het jonge kind, een aanpak voor beginnende geletterdheid met resultaat**

Keynote-lezing

Door Eveline Wouters en Martine Gijssel

14.15-15.30 uur

Doelgroep: directie, intern begeleiders, leerkrachten, remedial teachers

Achtergrond: bao, sbao

Aandacht voor ontluikende en beginnende geletterdheid bereidt peuters en kleuters voor op het daadwerkelijk taal/leesonderwijs in groep 3. Maar wat mag je op taalgebied verwachten van kinderen als zij de basisschool instromen vanuit de peuterspeelzalen en kinderdagverblijven? Hoe zet je als school de lijn door? Waarin verschillen de doelen bij peuters van die van kleuters? Waar haal je als leerkracht van groep 1-2 de tijd vandaan om aandacht te besteden aan woordenschat, letterkennis en taalbewustzijn? Hoe beklijven deze vaardigheden en wordt een doorgaande lijn gewaarborgd?

Gedurende deze keynote-lezing bespreken wij zowel de meest recente theorie als goede voorbeelden uit de praktijk. De deelnemers krijgen zicht op de doelen waar zij naartoe kunnen werken in groep 1-2. Ook laten wij zien hoe een doelgericht aanbod voor geletterdheid eruit ziet, zodat kleuters gedegen zijn voorbereid op het latere aanvankelijke leesproces. Daarbij laten we zien hoe de risicofactoren voor leesproblemen/dyslexie zo vroeg mogelijk te signaleren zijn.

Eveline Wouters is onderwijsadviseur en docent bij het Seminarium voor Orthopedagogiek in Utrecht op het gebied van taal/leesonderwijs en dyslexiebeleid voor zowel primair als voortgezet onderwijs. Eveline is auteur van het Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor het SBO en het SLIM-programma, een leesinterventieprogramma voor het sbo.

Martine Gijssel is als senior medewerker betrokken bij projecten op het gebied van taalstimulering in de voor- en vroegschoolse educatie (de Taallijn) en vernieuwing van het taalonderwijs op de basisschool. Ze is als logopediste en spraak- en taalpatholoog geïnteresseerd in de spraak- en taalontwikkeling van kinderen en hoe deze ontwikkeling optimaal gestimuleerd kan worden in het onderwijs.

14.K **Leesbevordering**

Keynote-lezing

Door Paul Filipiak en Jos Walta

14.15-15.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs

Achtergrond: alle achtergronden

Leesbeleving en leesinteresse zijn gedurende het hele leven een drijvende kracht achter de emotionele en cognitieve ontwikkeling van mensen, naast de huidige grote invloed van nieuwe media.

In het eerste deel van onze lezing geven we informatie over en tips voor de leesbevordering thuis. Dit ten behoeve van onmisbaar voorwerk voor succesvol lezen tijdens de schooljaren en daarna. In het tweede deel gaan we in op de leesbevordering in de basisschool en wat daarbij komt kijken. We doen daarvoor een boekje open.

Paul Filipiak, FEM, is onderwijsadviseur met als specialiteit lezen en taal.

Jos Walta, De Boekenberg, is onderwijsadviseur en gespecialiseerd in leesbevordering.

15.K Ouders en leesbevordering, de succesfactoren

Keynote-lezing
Door Betty van Dam
14.15-15.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs

Achtergrond: alle achtergronden

Onderwijskundige ontwikkelingen en ouderbetrokkenheid staan niet los van elkaar, en dat geldt ook voor ontwikkelingen in het taal/leesonderwijs. Hierbij staan drie pijlers centraal:

- Mondelinge interactie. De houding van de leerkracht ten aanzien van de mondelinge taalontwikkeling is van essentieel belang. Mondelinge taalvaardigheid in alle aspecten wordt bij de meeste verbetertrajecten onderbelicht. Het is moeilijk voor leerkrachten om vat te krijgen op de ontwikkeling van mondelinge taalvaardigheid. Voor ouders is het niet bekend hoe zij binnen het gezin om moeten gaan met hun tweetaligheid en hoe zij hun kind het best kunnen helpen.
- Woordenschat. Hierbij is uitbreiding van concepten een centraal punt in het onderwijs, maar het is vooral van belang dat schooltaalwoorden en functiewoorden structureel worden begrepen en gebruikt.
- Lezen. Lezers zijn succesvoller in het vervolgonderwijs. De rol die ouders, leerkrachten en omgevingsfactoren hierbij spelen is bepalend.

De drie pijlers staan niet los van elkaar maar beïnvloeden elkaar in hoge mate. In deze keynote-lezing gaan we op deze onderlinge beïnvloeding in. Dat doen wij onder meer aan de hand van concrete praktijkvoorbeelden van OBS De Taaltuin in Schiedam.

Betty van Dam is directeur van OBS De Taaltuin in Schiedam. Zij is afgestudeerd op Tweede Taalverwerving en heeft als docent Nederlands op de Pabo van Hogeschool Haarlem gewerkt. Haar specialiteit is mondelinge taalvaardigheid, leesonderwijs en woordenschat.

16.K Succesfactoren van schoolleiderschap

Keynote-lezing
Door Ad Kappen en Kees Vernooy
14.15-15.30 uur

Doelgroep: directie, intern begeleiders

Achtergrond: alle achtergronden

Het leesverbeterplan Enschede kent vele succesfactoren. De allerbelangrijkste is, dat de leesprestaties van onze leerlingen verbluffend hoge resultaten laten zien.

Hoe komt dat? Natuurlijk door het uitstralen van hoge verwachtingen, het stellen van hoge doelen en het geven van kwalitatieve en effectieve instructie. Door het leesverbeterplan hebben we ook geleerd, dat het vooral gaat om een gezamenlijke aanpak en verantwoordelijkheid. En hierbij speelt de directeur als onderwijskundig leider een cruciale rol.

De directeur is verantwoordelijk voor het onderwijskundig proces en voor de onderwijsresultaten. Deze resultaten worden met het gehele team op een positieve en motiverende wijze besproken. Not to blame or to shame is hierbij het motto.

In deze lezing gaan we vooral in op deze succesfactoren. Waarom geven de leerkrachten nu aan 'het is allemaal zo gewoon geworden om data te analyseren en te vertalen naar een plan' of 'het is zo eigen'. Zijn er geheimen en wat zijn deze geheimen bij deze cultuuromslag? En wat zijn dan de geheimen voor een succesvol leiderschap?

Ad Kappen, is algemeen coördinator van Samenwerkingsverband Enschede/Losser
Kees Vernooy, Hogeschool Edith Stein is taal/leesspecialist en lector 'Doorlopende leerlijnen: effectief taal- en leesonderwijs'.

17.K Wat doet er nu toe bij begrijpend lezen?

Keynote-lezing
Door Joop Stoeldraijer
14.15-15.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs
Achtergrond: alle achtergronden

Weet u, wat u doet tijdens het lezen van een tekst? Welke strategieën past u toe om een tekst beter te begrijpen?

Heeft u zich wel afgevraagd, voordat u dit tekstje ging lezen, wat voor soort tekst dit is!? (antwoord: wervende tekst)

Heeft u zich afgevraagd wat u al wist van dit inderwerp, met andere woorden: heeft u uw voorkennis geactiveerd!?

Sommige mensen denken dat u deze tekst beter begrijpt als u dat inderdaad doet. Sommige mensen geloven heilig in het aanleren van leesmanieren om teksten aan te pakken en vinden dat leerlingen op de basisschool zeker anderhalf uur per week onderricht moeten krijgen in deze vaardigheden.

Wat we ermee bereiken: in ieder geval leerlingen die een bloedhekel krijgen aan het bestuderen van teksten...

Joop Stoeldraijer is onderwijsadviseur bij Edux. en schrijver van de rubriek 'Gereedschap' in onderwijsblad JSW. Daarnaast is Joop tennisser, klassiekerverzamelaar, kunstliefhebber en recensent onderwijsmethoden: van rekenen tot muziek, van tekenen tot gymnastiek en van methodes voor beginnend lezen, aanvankelijk lezen, voortgezet lezen, leesbeleid, begrijpend lezen, woordenschat.

18.K Zoveel mogelijk woorden leren in zo weinig mogelijk tijd

Keynote-lezing
Door Marianne Verhallen
14.15-15.30 uur

Doelgroep: alle betrokkenen bij het onderwijs
Achtergrond: alle achtergronden

Hoe kunnen we de onderwijstijd zo efficiënt mogelijk besteden? Als het gaat om woordenschatopbouw moeten kinderen heel veel woorden heel goed leren. Het lijkt een ingewikkelde opgave. Hoe zorg je dat je als leerkracht voldoende woorden aanbiedt? En hoe zorg je ervoor dat de kinderen die aangeboden woorden onthouden? In de presentatie gaan we vanuit de theorie en de praktijk in op deze twee belangrijke vragen. Daarbij staat niet alleen woordenschatontwikkeling maar ook naar begrijpend lezen en kennisopbouw centraal. We besteden aandacht aan de nieuwste ontwikkelingen en laten, ook aan de hand van praktijkvoorbeelden, zien waar de kansen liggen.

Marianne Verhallen, Rezulto onderwijsadvies, is gepromoveerd op onderzoek naar lexicale ontwikkeling van kinderen. Zij is continu bezig met het maken van vertaalslag van onderzoek en wetenschap naar de onderwijspraktijk en heeft op veel scholen vernieuwingstrajecten met betrekking tot woordenschatonderwijs ingezet en begeleid.

Deelnamekosten, inschrijving en informatie

Doelgroep

De conferentie is speciaal bedoeld voor primair onderwijs taalcoördinatoren, intern begeleiders, leerkrachten, directeuren en schoolbegeleiders van de deelnemende pilotscholen.

Kosten

De deelnamekosten bedragen € 50,00 per persoon.

Inschrijven

Inschrijven kan uitsluitend individueel online via www.deelnameregistratie.nl. Tijdens uw inschrijving kunt u direct uw keuzesessies reserveren. Volgeboekte sessies worden (browserafhankelijk) aangegeven met een rode balk en/of een sterretje en kunnen niet meer worden toegewezen.

Maak uw inschrijving definitief met de knop 'ok+verzend' onderaan het totaaloverzicht in **stap 5**. Hierna ontvangt u automatisch een mailbericht met de gegevens van uw inschrijving en een deelnameregistratie-account waarmee u online uw gegevens kunt bekijken en wijzigen.

Tot **6 weken** voorafgaand aan de conferentiedatum kunt u zelf online uw inschrijving **kosteloos** annuleren. Bij annulering binnen 3 weken voor aanvang kunt u dit uitsluitend per mail aangeven (innovatiepo@deelnameregistratie.nl) en worden de annuleringsvoorwaarden toegepast waarmee bij inschrijving akkoord is gegaan.

Indien u na inschrijving geen mailbevestiging ontvangt, neem dan direct contact op met de deelnameregistratie: tel. **036-5331941** (tussen 10.00-12.00 uur) of e-mail innovatiepo@deelnameregistratie.nl.

Informatie

Voor inhoudelijke informatie over de taalpilots: www.taalpilots.nl en www.schoolaanzet.nl. Voor informatie over uw inschrijving kunt u contact opnemen met de deelnameregistratie, telefoon **036-5331941** (10.00-12.00 uur) of e-mail innovatiepo@deelnameregistratie.nl.

Locatie

Stadion Galgenwaard, Herculesplein 241, 3584 AA Utrecht

Colofon

De slotconferentie Pilots Taalbeleid Onderwijsachterstanden Resultaten delen en doorzetten wordt georganiseerd door PO-Raad / Projectbureau Kwaliteit.

Tekst en coördinatie: Gea Spaans, Susan de Boer en Maaike Rittershaus

Vormgeving: ProSecOnd

Informatie: www.schoolaanzet.nl en www.taalpilots.nl

Inschrijven: www.deelnameregistratie.nl

Postbus 85246 - 3508 AE Utrecht
e-mail: info@schoolaanzet.nl
www.schoolaanzet.nl